

gyezhet két, részben vigasztaló emlékünnepet. Június 29-én a Kolozsvárról elmenekült Ferenc József-tudományegyetem ünnepelte ötvenéves fennállásának jubileumát mostani otthonában, Szegeden s ez alkalommal megalakult az egyetem barátainak egyesülete azzal a céllal, hogy közreműködjék a magyar tudományos élet fejlesztésében s általában a magyar közművelődés előmozdításában; október 8-án és 9-én pedig a tőlünk elszakított Bethlen-kollégium ülte meg Nagyenyeden szép ünnepségek keretében alapításának háromszázados évfordulóját, mely egész Erdély magyarságának alkalmul szolgált az ünneplésre.

Új folyóirat. A jobb magyar jövő szellemi előkészítése végett alakult *Magyar Irodalmi Társaság* új szépirodalmi és tudományos folyóiratot indít meg *Napkelet* címmel, olyan folyóiratot, amely nemcsak nyelvében, hanem lelkében is magyar. Ez az új folyóirat ki akarja szorítani az irodalmunkban elhatalmasodott idegen szellemet és egy táborba szeretné tömöríteni a nemzeti gondolattól áthatott fiatal magyar írónemzedék tagjait. Közölni fogja a legkiválóbb magyar regényeket és minden évben egy-egy világhírű külföldi regénynek a fordítását. Mindegyik száma közöl továbbá egy-egy kisebb tanulmányt és állandó rovata lesz benne a színháznak, zenének, a képzőművészeteknek, valamint napjaink hazai és külföldi irodalmi eseményeinek. A *Napkeletnek Tormay Cecil* a szerkesztője, dolgozó társai sorában pedig *Herczeg Ferenc, Vargha Gyula, Pauler Ákos, Hekler Antal, Horváth János, Szeffű Gyula* és a magyar szellemi életnek még sok más kiválósága szerepel. Évenként tízszer fog megjelenni, 6—6 ívnyi terjedelemben. Az előfizetés egy fél-évre 600 K, egy negyedévre 300 K (egyes szám 120 K). Köztisztviselők 25 % engedményt kapnak az előfizetésből. A szerkesztőségnek és kiadóhivatalnak ideiglenes helyisége: Budapest, VIII., Mária-u. 7.

MAGYAR PÆDAGOGIAI TÁRSASÁG.

Felolvasó ülés 1922 október 24-én.

Pintér Jenő elnöklete alatt jelen voltak: Ácsay Ferenc, Ágh Géza, Banes Ida, Bárány Mária, Benisch Artúr, Bernolák Kálmán, Blazsek Augusztá, Bódiss Béla, Bodor József, Boromiszané, B. Czápary Ignác, Chéreau Emilia, Egedy István, Eltes Mátyás jegyző, Érczhegyi Stefánia, Ernyei Gizella, Erődi Kálmán, Faludi Jenőné, Felkel Mária, Forgács János, Frank Antal, Frommer Mária, Farkasfalvy Sarolta, Görög Mária, Gresz Ödön, Gyertyánffy Ernő, Gyulai Ágost, Haas Olga, Hajós Mihály, Hanvai Ilona, Havas István, Hell Andor, Hittig Ignác, Hittich Ödön, Hollós Mária, Héber Bernát, Imre Sándor, Juba Adolf, Kardos Ilona, Kardos Margit, Károlyi János, Katona Józsa, Kerényi Károlyné, Keresztes Irén, Kerezsy György, Klimes Margit, Kopp Lajos, Kováts Gyula, Laczkovich Ilona, Laurentzy Vilmos, László Lujza, Lersch Ernő, Liber Endréné, Lóky Béla, özv. Madzsar Béláné, Moldován Adél, Mosdóssy Imre, Nagy J. Béla, Nagy Pál, Nagy Sarolta, Neisser Irén, Neisser Mária, Németh Ilona, Oberle Károly, Oswald Erzsébet, Pap Péterné, Pauer Mária, Péterffy Júlia, Petschner Irma, Quint József, Quint Józsefné, Rácz Ferenc, Rátz László, Relkovié Neda, Rosenberg Augusztá, Schulz Irén, Schultheisz Vincéné, Schwetschni Georgina, Schmidt Mártonné, Sebestyén László, Sebestyén Stetina Ilona, Senyi Valéria, Sevcsik Ilona, Sipótz Pál, Szentgyörgyiné Viszota Irma, Szőke Mihály, Sztankó Béla, Sztankó Katinka, Sztankovits Edit, Takáts György, Tichy Margit, Ungár Kató, Vajda Jolán, Weszely Ödön, Vid Viktorné, Zsengeri Samu és még számos vendég.

I. *Pintér Jenő*, a Társaság alelnöke, *A történelmi érzék és az iskolák* címmel tartotta meg elnöki megnyitóját. Rámutatott arra, hogy hivatalba lépésének kezdete óta állandóan élénk gondot fordít arra, hogy a

történeti érzéknek az iskolákban való ápolását előmozdítsa. Már a Ratio Educationisnak az igazgatói utasítást tartalmazó fejezete is előírja az iskola történetének vezetését. Általában a történetellenesnek ismert XVIII. században nem hiányzanak az adatok arra, hogy a pedagógusok megbecsülték a multat. De a történeti tájékozottság fontosságát nemcsak az eddigi példára való hivatkozás bizonyítja, hanem az elméleti megfontolás is. Csak azáltal emelkedhetünk ki a műveletlenek nagy tömegéből, ha rövid életünk feladatait egy nagy történeti folyamat láncszemének tekintjük. A történeti érzék ápolására szükség van mindazon tényezők szempontjából, melyek cselekvő, befogadó vagy alakító szerepet játszanak a tanítás és nevelés munkájában. A tanulónak nem annyira évszámokat és adatokat, mint inkább történeti látókört kell el-sajátítania, hogy egykor zavarosfejű forradalmár helyett a nemzet történeti munkájának folytatója lehessen. A tanárnak az iskola eddigi fejlődéséhez kell a maga munkáját kapcsolnia. Végül a tanügyi reformok alkotójának a multa kell építenie, hogy meddő, levegőbe írt konstrukciók szerkesztése helyett valóban orvosolhasson ott, ahol ez szükséges. A nagy figyelemmel és tetszéssel hallgatott előnik megnyitó után

II. *Madzsar Imre* rendes tag *Budapest legrégibb iskolái* címen székfoglaló értekezésül érdekes részleteket mutatott be a főváros iskolai történetéről készülő munkájából.

Felolvasó ülés 1922 november 18-án.

Fináczy Ernő elnöklete alatt jelen voltak: *Acsay Ferenc*, *Acsay Ferencné*, *Antal Sándor*, *Avar Gyula*, *Bardócz Pál*, *Biró Imre*, *Boross Vilma*, *Bozóky Endre*, *Éltes Mátyás* jegyző, *Frank Antal*, *Gerhardtné Zigány Jolán*, *Geőcze Sarolta*, *Gyulai Ágost*, *Hajdu János*, *Hajdu Lajos*, *Harmos Sándor*, *Herkner Anna*, *Jambrik Lajos*, *Jancsó Ida*, *Jósvay Gábor*, *Katona Irén*, *Kemény Ferenc*, *Kerecsy György*, *Kenyeres Elemér*, *Kispartai János*, *Kovács János*, *Kvitsa Melitta*, *Laurentzy Vilmos*, *Laurentzy Vilmosné*, *Landau Antal*, *Madzsar Imre*, *Margitai József*, *Matz Friderika*, *Nagy J. Béla*, *Odry Pál*, *Pigl Erzsébet*, *Prochaska Lajos*, *Quint József*, *Radimeczky Aranka*, *Sólyom János*, *Suppán Vilmos*, *Sütő József*, *Szemkö Aladár*, *Végh Kálmán*, *Weszely Ödön*, *Zsengeri Samu* és mások.

I. *Fináczy Ernő* elnök az ülés megnyitása után az alábbi kegyeletes szavakkal emlékezett meg a magyar irodalomnak és tudományának két nagy halottjáról, *Gárdonyi Gézá*ról és *Heinrich Gusztá*vrról:

Tisztelt Társaság! Alighogy *Beöthy Zsolt*ot, a nagy magyar írórt eltemettük, nemzeti irodalmunkat újabb pótolhatatlan veszteség érte *Gárdonyi Géza* halálával. Nem volt Társaságunk tagja, de mégis közel állott hozzánk. Pedagógus volt nemcsak néptanítói hivatala miatt, melyet éveken át viselt, hanem a műveiben tükröződő igaz magyar érzelmi világ nevelő hatásánál fogva. A lélekelemzés ritka erejével és a képzelet szárnyalásának csodálatos lendületével megáldva oly műveket alkotott, melyeket a magyar lélek hamisítatlan zománca ékesít. Vannak köztük, melyek mintha csak a magyar ifjúságnak lettek volna szánva. Gondolok itt korfestő történeti regényeire, melyekből az ifjú olvasó sok tudós magyarázatnál jobban érzi meg nagy idők érverését. Van-e könyv, mely a felnövekvő magyar ifjút közelebb hozhatná a török-magyar küzdelmek legregényesebb korszakához (a XVI. század-

hoz), melyből jobban értené meg a magyar haza földjének őseinkben élő mélységes szeretetét s a hazáért tanusított halálmegvető bátorságát, mint az Egri csillagokból, a magyar hősiességnek ebből a fényes apotheozisából, a rettenthetetlen Dobó Istvánnak s az ép oly vitéz, mint nagy-esztű Bornemisza Gergelynek viselt dolgaiból, melyeknek hátterében ott sötétlik Török Bálintnak, a rab oroszlánnak tragikus alakja? Van-e regény, mely több alakító és jellemző erővel éreztetné meg olvasójával a középkor misztikus rajongását, vallásos áhitatát, a túlvilági boldogságra vetett minden reménykedését, az érzékiség ellen folytatott küzdelem áldozatosságát, mint az Isten rabjai? Ítéletem szerint a magyar pedagógus szemében mégis A láthatatlan embert illeti meg az elsőség. Vajjon gondolt-e az író, mikor ezt a regényét megalkotta, a tanárképző intézet gyakorló főgimnáziumának már 1896-ban megjelent theoretikumaira s ezeknek ama lapjaira, melyeken Kármán mintegy felfedezte az ifjúság számára (Szabó Károly fordítása és Salamon Ferenc méltatása nyomán) Priskos rhetor leírását? A regény 1902-ben jelent meg s így nem lehetetlen, hogy Gárdonyi ismerte Kármánnak elméleti érvekkel is támogatott javaslatát és ennek megfelelően szerkesztett olvasókönyvét, sőt talán tudomást vett Márki Sándornak az 1897. évi Kármán-Emlékkönyvben közzétett cikkéről is, melyben egy kiváló pedagógiai érzékről ismeretes történettudós a maga finom mérlegével értékelte Priskos rhetort, mint e kor hangulatát kitűnően megéreztető olvasmányt. Igaz, hogy Kármán a szóbanforgó szöveget tízéves gyermekeknek szánta, abból a megfontolásból kiindulva, hogy ez az elbeszélés naiv előadásánál fogva épp ennek az életkornak s egyúttal a magyar irodalmi oktatás történeti successiójában megállapított első foknak, a honfoglalás fokozatának legjobban felel meg. De azért mégsem tartom kizártnak, hogy Gárdonyi ez előzményekből lett figyelmissé tárgyára. Bármint legyen, kevés könyv van szépirodalmunkban, melyből a serdültebb magyar ifjú annyi történeti érdeklődést merithet, mint! A láthatatlan emberből. Atilla udvarának, a húnok családi és közéletének, szokásainak, erkölceinek, de főképen pszichéjüknek mesteri leírása mindennél gazdagabb kortörténeti és érületi tanulságokat kínál, s az a széles világtörténeti perspektíva, mely a catalaunumi élet-halál harcnak plasztikus rajzából nyílik, oly mély bepillantást enged meg a népvándorlás óriási arányaiba, hatalmas néptömegek megmozdulásának és eltolódásának korszakába, világhódító egyéniségeknek minden mértéket meghaladó vállalkozásaiba, minden részükben korhadozó világbirodalmak felbomlásának folyamataiba, aminő pusztán tankönyvszerű tárgyalástól alig várható. Ezeken a regényeken is megbizonyosodott az, amit mi pedagógusok jól tudunk, hogy a történeti anyag valódi költői tehetség feldolgozásában még akkor is szakszerű leírásoknál hívebb és igazabb képet adhat valamely korról, ha a részletekben netán nem egészen korszerű vonások elegyednek: Az a sejtelemszerű meglátás és divináló erő, mely az Isten kegyelméből való író tollát a nagy körvonalak megrajzolásában vezeti, sokszor a legpragmatikusabb történetírásnál is élesebben domborítja ki a távoli idők szemléleti síkjában vajmi könnyen elhalványuló eseményeket. Ha egyebet nem írt volna Gárdonyi, mint e három regényét, akkor is drága örökséget hagyott volna nemzetének, de különösen a magyar ifjúságnak, melynek ma inkább, mint valaha, van szüksége arra, hogy nemzete történetének felemelő lapjairól merítsen erőt a reá várakozó nemzetfenn-

tartó munkához. A Magyar Pædagogiai Társaság is kegyelettel akarja megőrizni a nagy író emlékét, melynek mai ülésünk jegyzőkönyvébe felvételét bátor vagyok indítványozni.

Társaságunkat azonban egy hozzá még közelebb eső veszteség érte mult ülésünk óta. Röviddel ezelőtt kísértük örök nyugvóhelyére *Heinrich Gusztávot*, akinek különösen Társaságunk megalapítása, szervezése és vezetése körül elévülhetetlen érdemei vannak. Ezelőtt három évtizeddel az elsők között láttuk őt buzgólkodni oly társaság megteremtésében, mely hazánk minden rendű és fokozatú pedagógusait, elsősorban az írókat, de a gyakorlati nevelés terén működő tanfériákat is hivatva van kebelében egyesíteni. Nagy gyakorlati érzéke, párosulva a köznevelés sorsa iránt való eleven érdeklődéssel, megértette vele, hogy az erők szétforgácsolása mennyire veszélyezteteti értékes pedagógiai közvélemény kialakulását. Ezért gondolt Heinrich oly társaság megalakítására, melyben a nevelésnek összes munkásai egyesülnek és ezzel az egyesüléssel biztosítják a komolyabb pedagógiai érdeklődésnek szélesebb körben való elterjedését. A Társaság valóban létrejött: ő lett első elnöke, majd mikor az elvetett magnak már terebélyes fává növekedését láthatta és személyes vezető tisztének erkölcsi kötelezettsége alól felmentettnek érezte magát, örökös tiszteleti elnöke. Addig is, míg tényleg vezette a Társaságot s később is, mikor már elnöki tisztéről lemondott volt, munkássága maradandó nyomokat hagyott az általa megalkotott intézményben. Különösen az első évtizedben igen sokat köszönhetett Társaságunk *Heinrich Gusztáv* éles elméjének és erős kritikai érzékének, mellyel a folyóirat szerkesztőit támogatta s melynek elnöki megnyitó beszédeiben ismételtlen is tanúságát adta. Nála kíméletlenebbül senki sem ostorozta köznevelésünk egyik-másik ágának szervezetlenségét, egyes intézményeink megalkotása és vezetése körül elkövetett hibáinkat, az iskola teljesítőképességében észlelhető fogyatkozásokat, a tanárképzés hézagait, az egyetemi oktatás bajait s e fejtegetéseiben nem kerülte a legérdesebb ütközési felületeket, a legsebezhetőbb pontokat sem, ha úgy érezte, hogy csakis ily bátor szókimondással tehet az ügynek szolgálatot.

Az eszmék kíméletlen harcosainak, akik egész életükben viaskodtak ellenfeleikkel és állandó támadások célpontjai voltak, az a közös sorsuk, hogy csak haláluk után válik lehetségessé életmunkájuk tárgyilagos megítélése. Most, hogy *Heinrich Gusztáv* alakja történeti távlatba került, már tiszta képet alkothatunk érdemeiről. Ezek sorában Társaságunknak és a magyar tanügynek szempontjából bizonyára nem utolsó az, hogy szelleme gátat tudott vetni minden elernyedésnek; hogy szava a nevelésügy számos ugaron maradt területének talaját meg-megforgatta, a lappangó erőket elevenekké tette, a lelkekben rejlő szikrákat kicsalta. Sürgetett, ösztökélt, izgatott; forrongásba hozott mindent, ami tespedéssel fenyegetett. Elhunytával ennek az egészen sajátos serkentő erőnek hatására nem számíthatunk többé: oly hiány támadt, mely sokáig fogja emlékeztetni Társaságunkat egyik alapítójára, első elnökére, hosszú ideig éltető szellemére, mindvégig őszinte barátjára. Indítványozom, hogy *Heinrich Gusztáv* emlékét mai ülésünk jegyzőkönyvében megörökítsük s a gyászoló családhoz részvétiratot intézzünk.

A Társaság az elnök indítványait határozattá emeli.

II. *Laurentzy Vilmos* felolvasta *Egységés gazdasági oktatás — egységes kultúrprogramm* c. értekezését.

III. Az *elnök* szerint az előadásnak nagy háttere van; a felolvasó nagy kultúrpolitikai kérdéseket mozgat meg. Célszerű volna, ha az előadás közlésététnek és megvitatására külön ülést tartanánk, hogy minden oldalról megvilágíthassuk. Köszönetet mond az előadónak érdekes és eszméebresztő előadásáért. *Geőcze Sarolta* hozzászólásában azt ajánlja, hogy a tervezett ülésre gazdasági szakembereket és földmívelésügyi min. tisztviselőket is hívjanak meg.

A Társaság e javaslatokat elfogadta s ezzel az ülés véget ért.

Hivatalos nyugtázás.

A Magyar Pedagógiai Társaság pénztárába 1922 május 5-től 1922 november 13-ig a következő befizetések történtek:

Alapítványok: Dr. Schuschny Aurél (300), Dr. Schuschny Henrik (300).

Adományok: Bizzer J. Mór (30), Friedreich E. (174), Hajdu J. Pestújhely (90), Hirmann F. Elek (290), Kenyeres E. (70), Molnár O. (100), Moudry H. (10), Rode J. Vértesacska (190).

Tagsági díjak: 1914—19-re: Ember J.

1918-ra: Friedreich E., Miklós G.

1919-re: Erődi K., Friedreich E., Incze J., Józsa D. Újpest, Kovács A. Nagykanizsa, Krécsy B., Magas M. Tata, Miklós G., Novy F., Ruttká F. Debrecen.

1920-ra: Batiné St. F. Győr (8), Ember J., Erődi K., Friedreich E., Incze J., Józsa D. Újpest, Kovács A. Nagykanizsa, Krécsy B., Magas M. Tata, Miklós G., Novy F., Ruttká F. Debrecen, Szerényi A. Hódmezővásárhely, Zsámboki L. Künszentmiklós (4).

1921-re: Batiné St. F. Győr (4), Deptner T., Ember J., Erődi K., Friedreich E., Gáspár P., Incze J., Józsa D. Újpest, Kovács A. Nagykanizsa, Krécsy B., Magas M. Tata, Miklós G., Novy F., Ruttká F. Debrecen, Schmidt F., Schuschny H., Steiner M. Szombathely, Szerényi A. Hódmezővásárhely, Teveli M., Zsámboki L. Künszentmiklós.

1922-re: Bartha B. Rákosliget, Batiné St. F. Győr (2), Baumann J., Bru-novszky R. Csurgó, Csósz L. Debrecen, Darányi J., Deptner T., Ember J., Erődi K., Friedreich E., Gárdos J. Óföldrak, Gáspár P., Germán J. Pécs, Grosz F. (8), Haczáz J. Békés, Havas J. (6), Hirmann F. Elek, Holezer B. Békés, Hollendonner F., Holecska Gy. Orosháza, Incze J., Józsa D. Újpest, Kenyeres E., Kohut P. Csabacsüd, Kovács A. Nagykanizsa, Kovács J. Balmazújváros, Kovács G. Újpest, Krécsy B., Kutassy J. Békés, Lersch E., Magas M. Tata, Major J. Pannonhalma, Máday J. Debrecen, Miklós G., Moudry H., Neuhauser F., Novy F., Paal A. Békés, Pauer A. Szombathely, Perhács S. Szeged, Radák O., Rácz M. Tolna, Rode J. Vértesacska, Ruttká F. Debrecen, Schmidt M., Schuschny H., Sereghy L., Steiner M. Szombathely, Szász J. Csaroda, Takács J. Sárospatak, Tettamanti B. Makó, Teveli M., Tibolt Á. Keszthely (2), Vaniss F., Vajnóczky J. Kecskemét, Wagner J., Zsámboki L. Künszentmiklós.

(Folytatása a következő füzetben.)

Kérelem. A tagdíjhátralékokat és esedékes tagdíjakat kérem mielőbb befizetni. Lakásváltozás bejelentendő.

Pénztárosi üzenetek. Kónya S. Karcag. 30 K és 2 K kézbesítési díj. — Dr. Marik K. 1918-ra 3, 19-re 4, 20-tól 22-ig 30 = 37 + 2 K. Régebbi füzetek Franklin-tól kaphatók. — Gaál L. Künszentmárton. Már intézkedtünk.

Devélben csak akkor válaszolunk, ha a válaszbélyeg beküldetik.

Dr. Bozóky Endre
- pénztárnok.

